

AȘEZAREA STARČEVO-CRIȘ DE LA DULCEANCA

Cu prilejul săpăturilor arheologice de la Dulceanca (județul Teleorman), în cuprinsul unui complex, în care erau reprezentate două straturi de cultură mai bogate, din secolul III și din secolul VI d.Chr., la baza depunerilor, pe același loc, au fost descoperite vestigiile unei așezări aparținând purtătorilor culturii Starčevo-Criș¹.

Localitatea Dulceanca se află la o distanță de circa 12 km spre sud-est de orașul Roșiorii de Vede (fig. 1), în cuprinsul Câmpiei Burdea, fiind situată

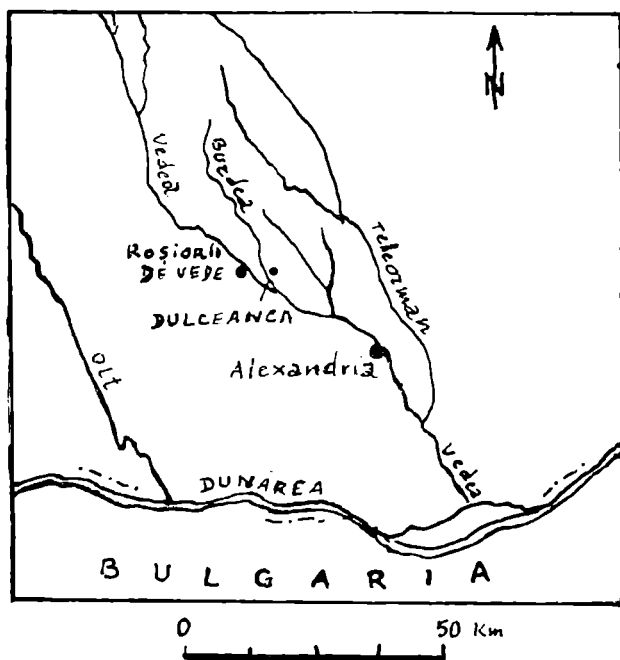

Fig. 1. Harta zonei în care se află așezarea Starčevo-Criș de la Dulceanca.

între râurile Teleorman și Vedei. După cum remarcă autoarea cercetărilor de la Dulceanca, zona „frapază prin bogăția și intensitatea vestigiilor arheologice; așezările se succed, aproape fără întrerupere, pe terasele joase, mijlocii (mai rar pe cele înalte) ale râurilor și nenumăraților afluenți, care o brăzdează”².

Complexul arheologic la care ne referim se află la extremitatea sudică a localității Dulceanca, pe terasa joasă (la numai circa 3,50 m înălțime, față de lunca inundabilă), de lângă confluența râului Vedea cu pârâul Burdea³.

Stratigrafia complexului (fig. 3/b) se prezintă astfel:

— La suprafața actuală a solului se află un strat de sol vegetal (gros de 0,30—0,35 m).

— Urmează, în adâncime, un strat de pământ de culoare cenușie, cuprinzând urmele de locuire din așezările datând din secolele III și VI d.Chr.

— Stratul amintit suprapune un altul de culoare castaniu roșcat, în care se găsesc, în partea de sud-est a terenului, ocupat de așezările amintite, urme sporadice specifice culturii Tei, din epoca bronzului, iar în partea de sud-vest a zonei studiate se află rămășițele unei așezări a purtătorilor culturii Starčevo-Criș, din perioada timpurie a epocii neolitice⁴.

Din întinderea așezării Starčevo-Criș, după cum rezultă din analiza planului general al săpăturilor de la Dulceanca, s-a cercetat o porțiune restrânsă, din partea ei de est. Se precizează că așezarea continuă spre vest, de-a lungul marginii terasei joase⁵. Săpătura nu a putut fi continuată spre vest.

În porțiunea cercetată au fost scoase la iveală numai câteva complexe din cadrul stratului Starčevo-Criș, și anume două gropi de bordei, o groapă simplă și o amenajare deosebită, considerată de specialistă care a descoperit-o ca fiind o parte dintr-un cuptor. Iată care sunt caracteristicile lor (păstrăm numerotarea făcută pe teren):

Bordeiul 1: se afla în partea de nord a șanșurilor X—XI (fig. 2). Groapa bordeiului avea forma aproximativ romboidală, cu laturile puțin neregulate. Dimensiunile sale erau: $3,80 \times 5$ m și adâncimea de 1,35 m față de suprafața actuală a solului. Groapa avea malurile aproape verticale. Pe podea nu s-au găsit resturile vetrei. În pământul de umplutură al gropii bordeiului se aflau numeroase fragmente ceramice, destul de multe unelte de silex și câteva unelte de piatră slefuită.

Bordeiul 3: se afla la extremitatea sudică a șanșului XIV (fig. 3), în apropierea pantei terasei joase. Groapa bordeiului (cu diametrele de $3,42 \times 3$ m și adâncimea de 1,20 m) avea forma neregulată. O parte (cea din dreapta planului) prezenta două laturi drepte, formând aproximativ un unghi drept, cu vârful mult arcuit. Cealaltă jumătate a gropii avea marginea în formă de semicerc, puțin neregulat.

În mijlocul bordeiului era o groapă, cu diametrul de 1 m și adâncimea (față de podină) de 0,10 m. Ținând seama de profilul gropii bordeiului, rezultă că marginile ei erau în pantă, destul de mult înclinată. În groapă nu s-au găsit resturile vetrei. În pământul de umplutură, la aproximativ 10 cm deasupra podinei, pe o bună parte din suprafața gropii bordeiului, erau răspândite bucăți mai mari sau mai mici de lipitură arsă provenite, desigur, din pereții construcției de deasupra solului. Pe fundul gropii s-au găsit mai multe unelte de silex, un toporaș de piatră și destul de multe fragmente ceramice specifice culturii.

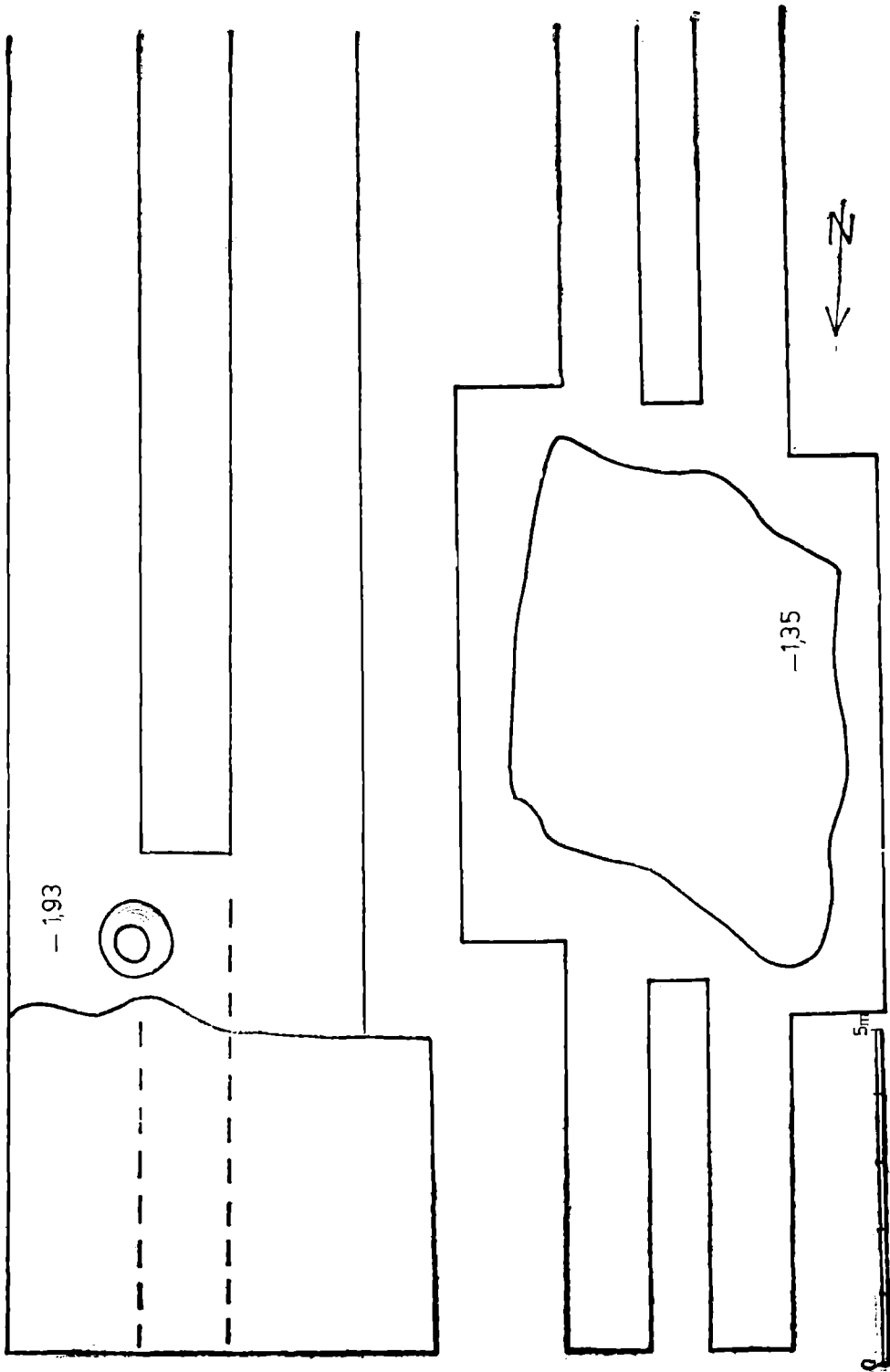

Fig. 2. Dulceanca. Planul bordeiului 1.

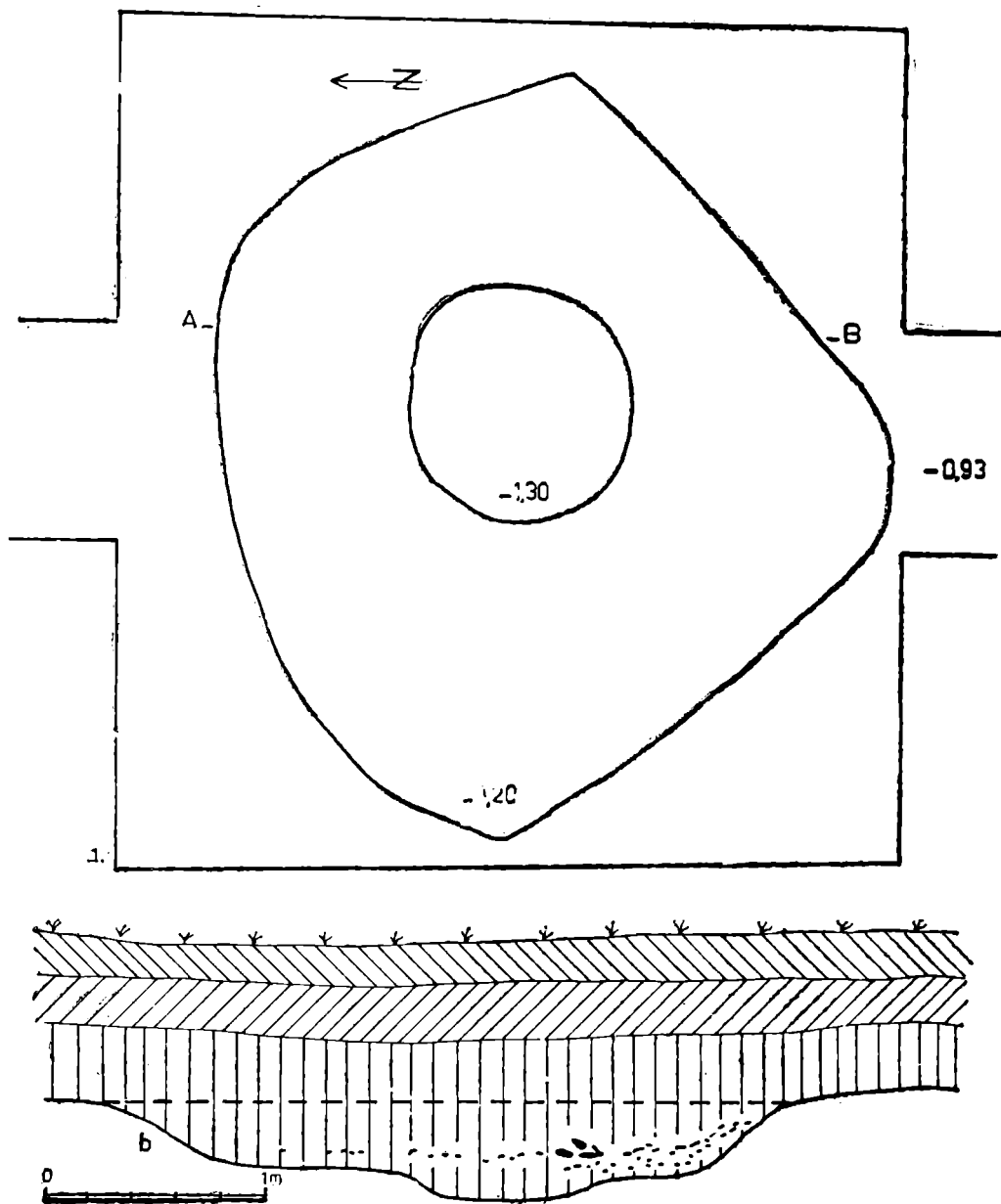

Fig. 3. Dulceanca. Planul și profilul bordelului 3.

Complexul 2: se afla în S. XIII (fig. 4 și 5) și a fost pus în legătură cu un strat foarte subțire, cuprinzând o serie de fragmente ceramice de tip Starčevo-Criș. Avea forma unui trunchi de con, cu malurile arse puternic la roșu, pe o grosime de mai mulți centimetri. Partea de sus era distrusă. Pământul de umplură nu prezenta urme de ardere. La baza trunchiului de con nu s-a găsit vatra,

aşa cum ar fi fost normal şi nici urme de arsură. Complexul a fost considerat că ar reprezenta resturile unui cuptor. În timpul săpăturii nu s-au observat în vecinătate limitele unei gropi de bordei, cu care să fie pus în legătură complexul descris. Funcţia lui rămâne neclară. Dimensiuni: „cuptorul“ avea la bază diametrul de 0,80 m şi la partea superioară circa 0,28 m.

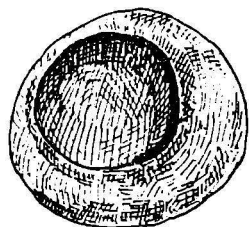

Fig. 4. Dulceanca. Planul complexului 2.

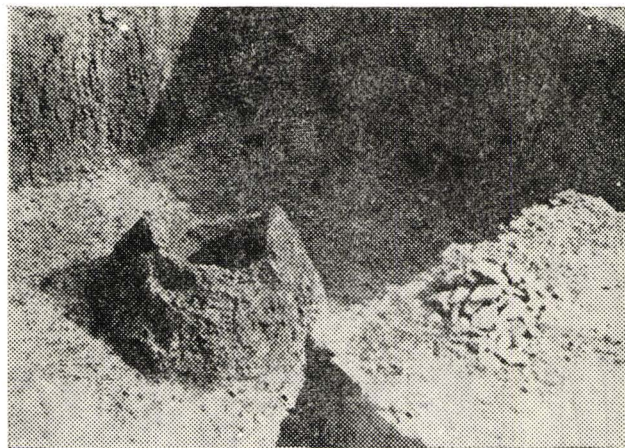

Fig. 5. Dulceanca. Vedere asupra complexului 2.

Uneltele de silex (fig. 6—10)

Dat fiind faptul că acest complex de tip Starčevo-Criş este, până în prezent, singurul din vestul Munteniei, cercetat prin săpături sistematice, considerăm că se cuvine făcută o analiză amănunţită a uneltelor de silex.

În pământul de umplură şi în imediata vecinătate a bordeiului 1 s-au descoperit 63 piese de silex. Majoritatea lor (60 piese) au fost realizate din silexul numit „balcanic“. Acest tip de silex este o calcedonie de culoare cafeniu deschis (cu diferite nuanţe, începând de la galben), opacă, de obicei, pigmentată cu pete rare, mici, de formă rotundă, de culoare albă, răspândite uniform în masa rocii. Materia primă folosită provine din diferite zăcămintele aflate la sud de Dunăre, în platforma prebalcanică. Nu excludem însă posibilitatea ca bulgări din astfel de rocă să se găsească şi în pietrişurile de la nord de fluviu ajunse în zonă din vechime.

Uneltele realizate din silex „balcanic“ sunt numeroase şi cu toate acestea prezintă o variabilitate destul de redusă de tipuri:

— Majoritatea (38) pieselor confecţionate din silex „balcanic“, găsite în cuprinsul complexului amintit, sunt segmente de lamă sau lame întregi (fig. 6—7). Între ele predomină segmentele de lame (în total 29 exemplare). Cele mai multe au dimensiunile cuprinse între 1,8 cm şi 5,4 cm (vezi fig. 7/1—5). Subliniem faptul că între acestea nu sunt trapeze sau alte unelte microlite, specifice perioadei neoliticului timpuriu. Cinci segmente de lame (fig. 8/1—5) au fost folosite în unelte compuse de tipul secerilor, fiind fixate în mână în poziţie oblică, căci au pe ambele feţe, spre unul din colţuri, porţiuni mici de formă triunghiulară, şlefuite datorită întrebuinţării îndelungate.

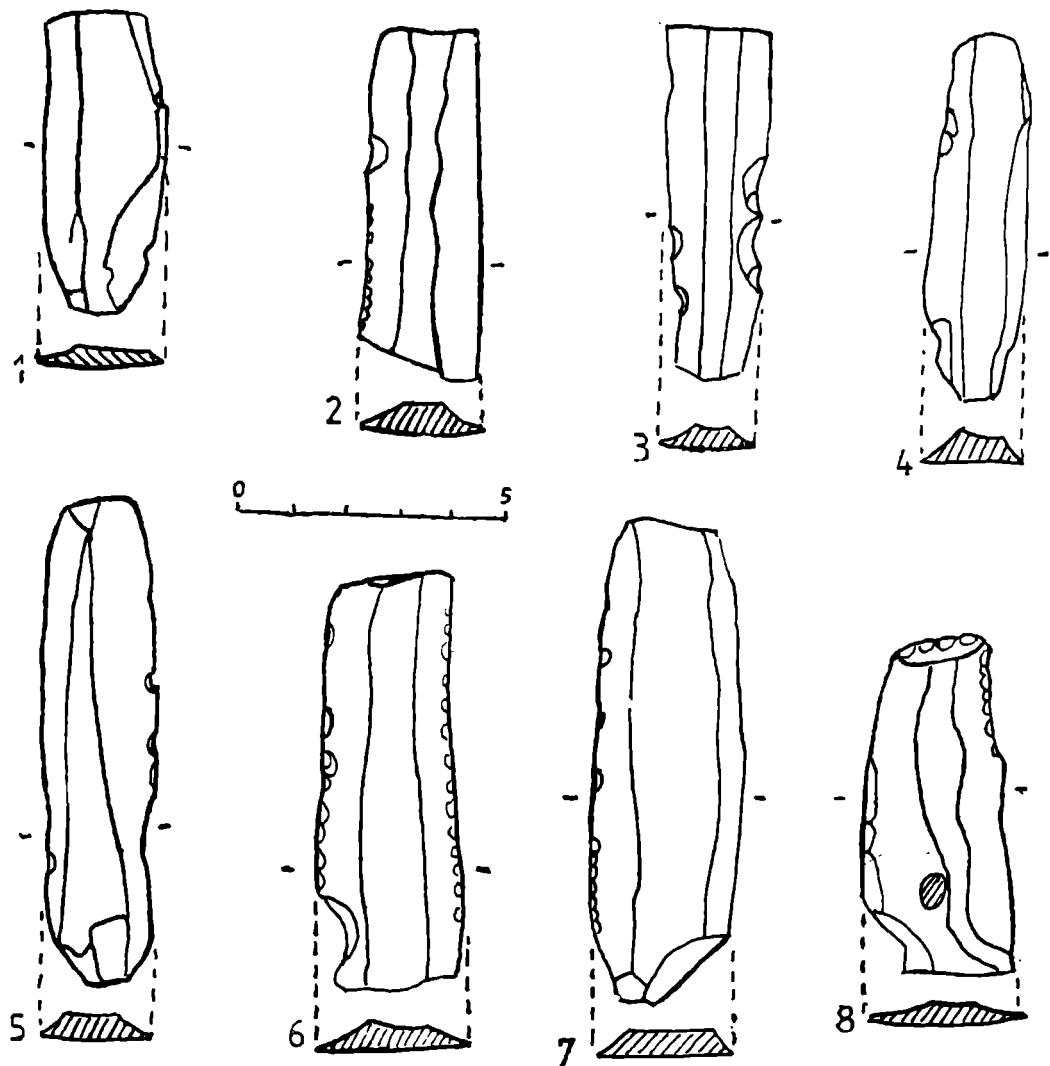

Fig. 6. Dulceanca. Unelte de silex din bordelul 1.

— Unele lame sunt întregi (fig. 6/1—8), așa cum au fost desprinse din nuclee. Câteva piese au dimensiunile între 5,5 și 6,5 cm. Cele mai mari piese (5) au între 8 și 12 cm lungime.

Menționăm că unele segmente de lame și lame au pe câte o latură sau pe ambele laturi lungi (fig. 7/1, 3, 6) câteva sau mai multe retușuri (uneori pe întreaga lungime a laturii) mai mari sau mai mici.

Din lotul de unelte analizat fac parte și câteva piese deosebite:

— O piesă prelungă a fost lucrată dintr-o așchie cu un vârf ascuțit, având retușuri pe ambele margini lungi ale unei fețe, iar pe cealaltă față, retușuri numai pe o singură latură (fig. 8/6).

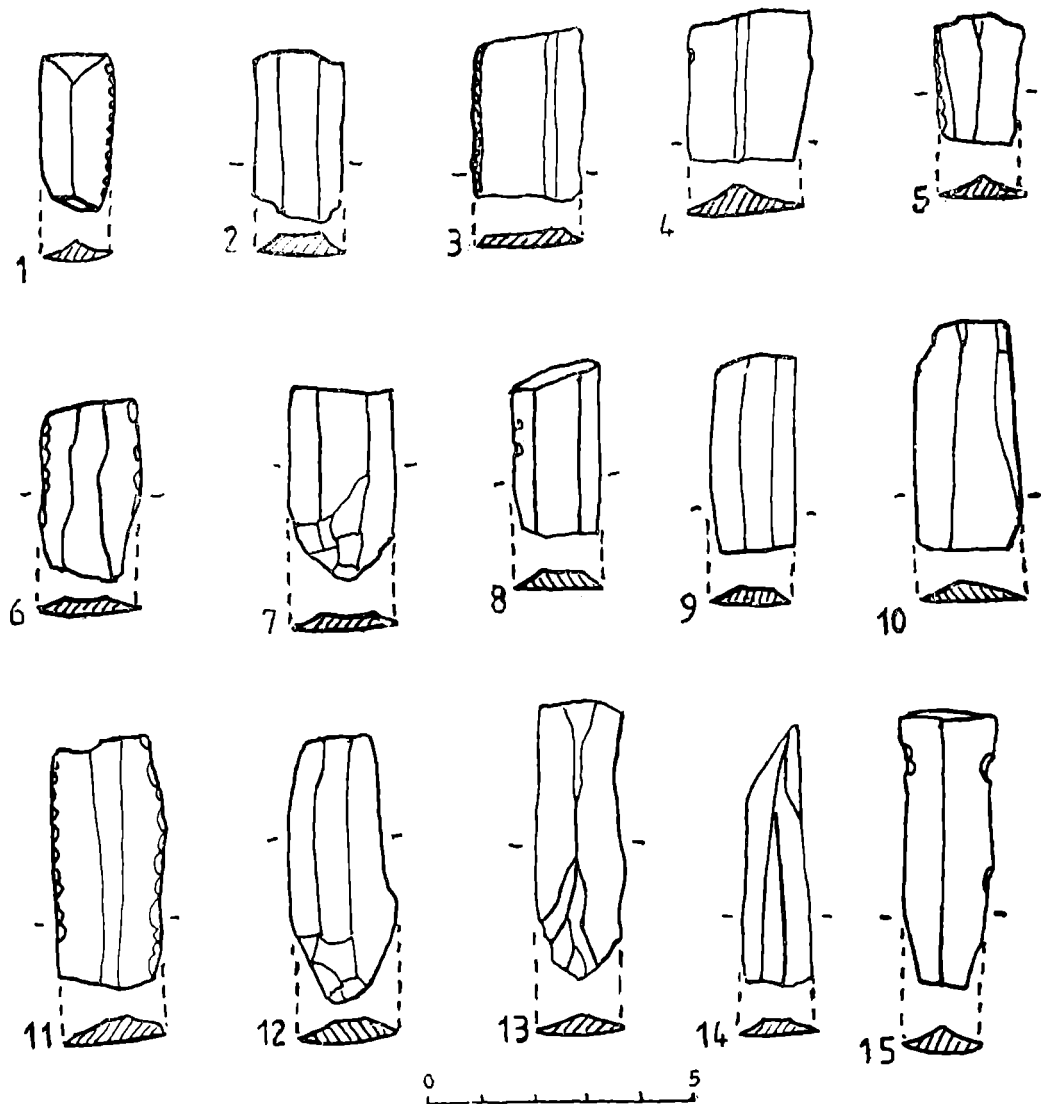

Fig. 7. Dulceanca. Unelte de silex din bordeul 1.

— O altă piesă este un vârf (fig. 8/7) realizat pe o lamă cu marginile lungi retușate numai pe porțiunile dinspre vârful ascuțit.

— Amintim și două răzuitoare făcute pe extremitatea unei lame și a unui segment de lamă (fig. 8/10, 11).

— Alte două piese care au, pe o față, retușuri pe trei laturi (fig. 8/9).

— S-au găsit și două nuclee, destul de înalte, din care s-au desprins numai lame (fig. 9/6, 7).

Numai trei piese găsite în groapa bordeiului 1 sunt făcute din silex de culoare roșie, opac. Una din ele este o așchie scurtă, cu mai multe fațete. A doua este un fragment dintr-o lamă, având pe marginea din dreapta trei retușuri mici.

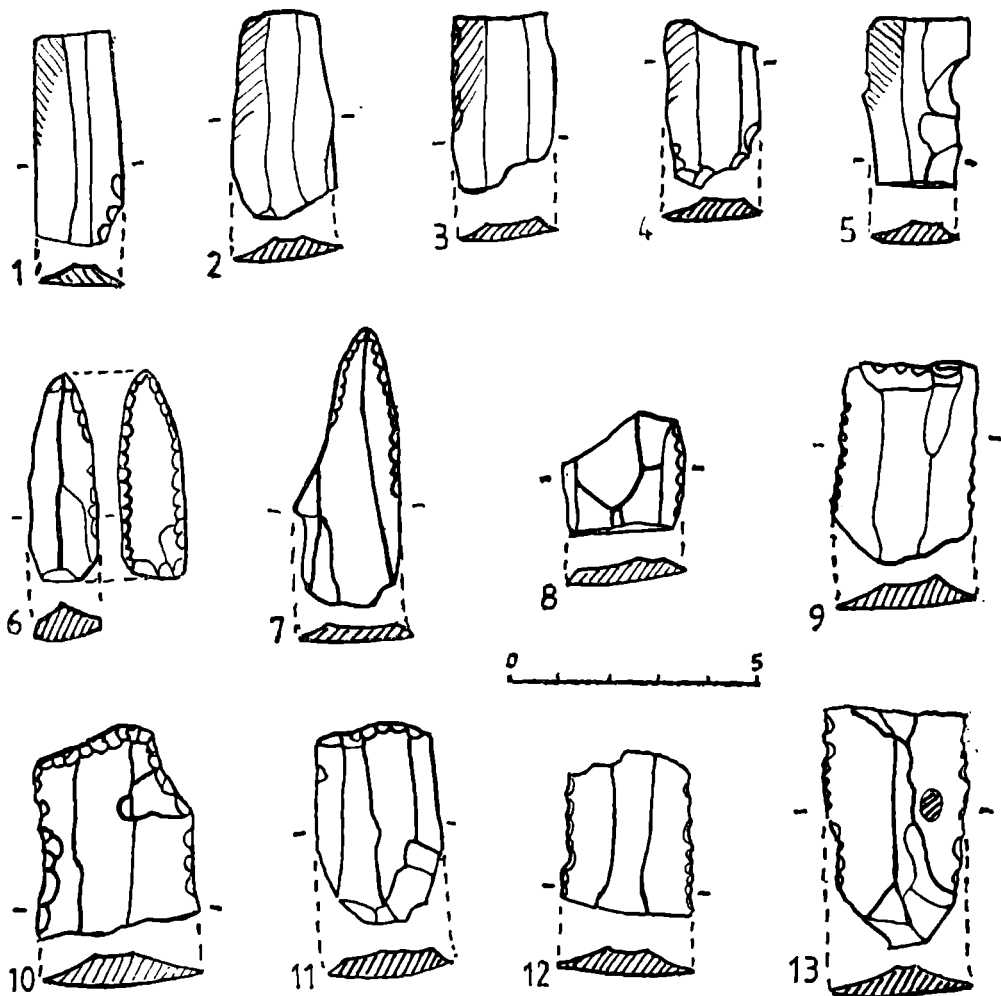

Fig. 8. Dulceanca. Unele de silex din bordeul 1.

Cea de-a treia piesă este un segment de lamă care a făcut parte dintr-o unealtă compusă, fapt dovedit printr-o porțiune de formă triunghiulară, lustruită pe ambele fețe, datorită folosirii îndelungate.

Din complexul 2 s-au scos la iveală numai 3 piese de silex (o lamă și trei segmente de lamă) (fig. 10/1–3).

Lotul de silexuri din bordeul 3 este alcătuit din 11 piese, și anume cinci lame, dintre care una — de 6 cm lungime — a fost utilizată într-o unealtă compusă, căci are în dreptul unui colț și de-a lungul laturii o porțiune triunghiulară șlefuită; două segmente de lame; un răzuitor; o piesă de formă neregulată și două așchii mici (fig. 10/4–12).

Toate aceste piese au fost făcute din silex „balcanic“.

Într-o groapă din aceeași zonă a complexului, despre care se arată că datează din epoca neolitică, printre alte materiale se aflau și opt piese de silex (dintre care șapte din silex „balcanic“ și una din silex roșu): două lame cu margini retu-

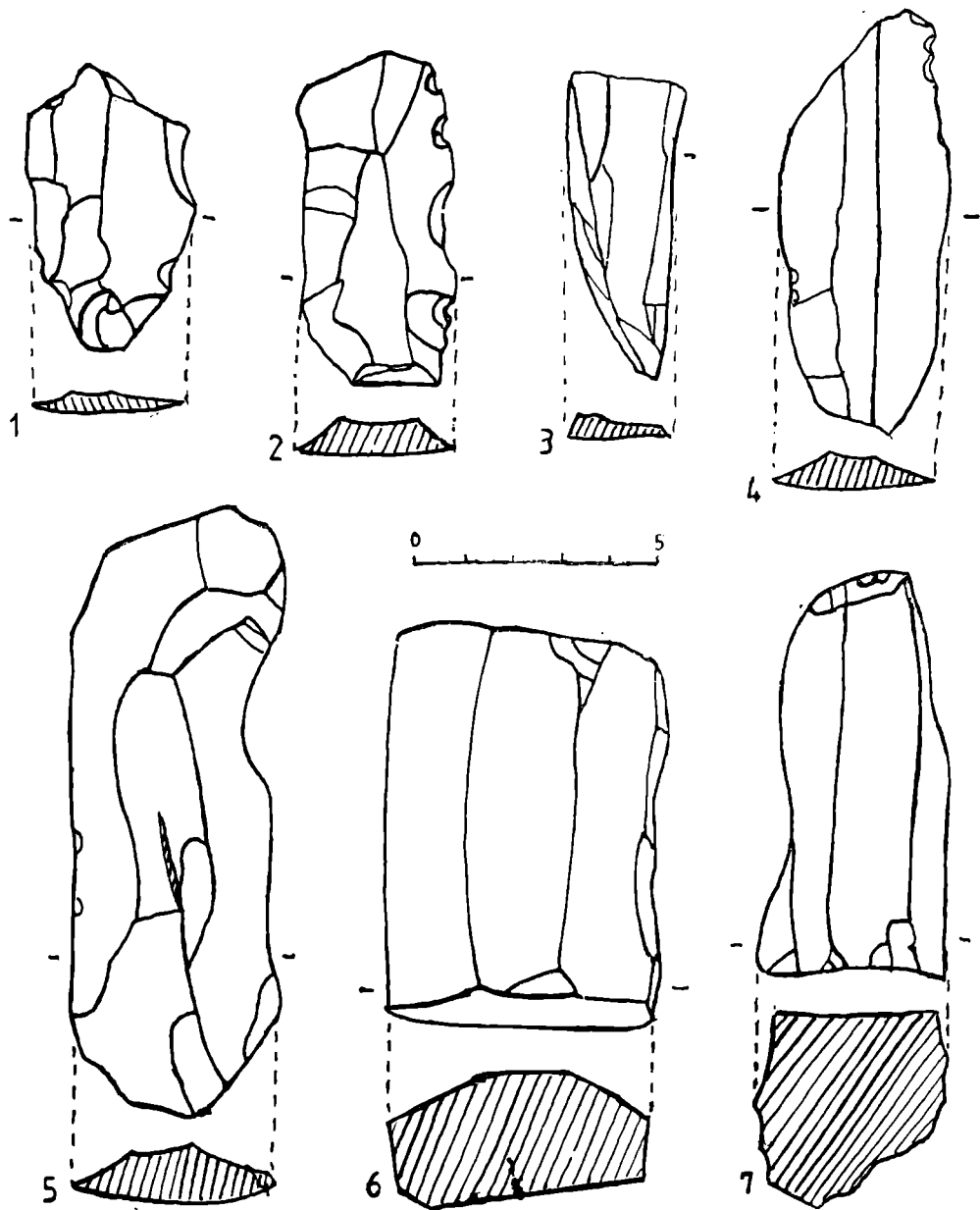

Fig. 9. Dulceanca. 1—5. Unelte de silex; 6—7. Nuclee de silex din bordeiul 1.

șate, în parte, pe ambele fețe; un răzuitor pe vârf de lamă, cu o margine retușată fin, pe ambele fețe; o porțiune dintr-o lamă mai mare (din silex roșu), cu ambele margini laterale retușate; un percutor sferic, din care s-au desprins mai multe așchii sub formă de lame mici, înguste; mai erau și trei așchii (două mici și una mai lungă acoperită în parte cu cortex) (fig. 10/13—16).

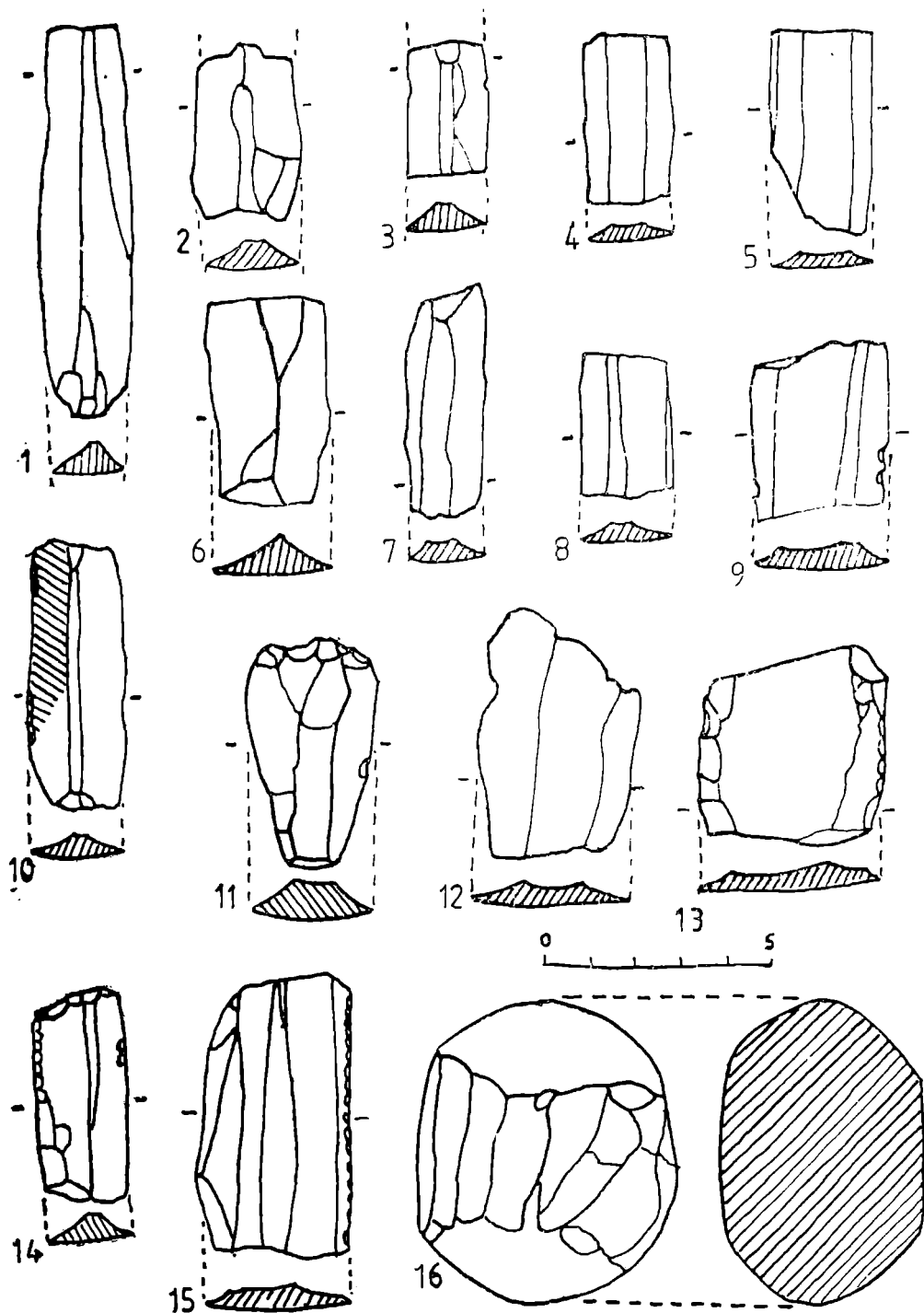

Fig. 10. Dulceanca. Unelte de silix: 1—3. Complexul 2; 4—12. Bordeul 3; 13—16. Groapa 5—6.

În groapa bordeiului 1 s-a găsit și o serie de șase piese de piatră. Dintre acestea, două sunt din gresie sfărâmicioasă. Una din ele are forma triunghiulară cu colțurile rotunjite. Prezintă o față netedă și este evident că a avut o destinație anume, în vreme ce fața cealaltă este arcuită și puțin neregulată în secțiune. Cea de-a doua piesă din gresie are forma trapezoidală prelungă, similară unui topor obișnuit din piatră șlefuită. Ceafa o are arcuită și groasă. Partea opusă este și ea ușor arcuită și groasă.

Alte două piese sunt din roci dure, plate, subțiri și au suprafața puțin neregulată.

Mai importante sunt două toporașe — unul din rocă fină de culoare albăstrie și altul din marnă gălbuie, de formă trapezoidală prelungă, cu laturile lungi puțin arcuite. Primul (de 5,8 cm lungime și 4 cm lățime la tăiș) are o față arcuită (de la ceafă spre tăiș și de la o latură oblică la cealaltă). Fața opusă este puțin neregulată, având un plan oblic, puțin arcuit spre tăiș. Ceafa este ciobită (fig. 11/1). Cea de-a doua piesă are forma trapezoidală prelungă. Ceafa este întreagă, îngustă și relativ subțire, în raport cu partea mijlocie. Lipsește partea dinspre tăiș (fig. 11/3).

În complexul 2 s-a găsit și un toporaș de piatră fragmentar (fig. 11/4), iar în groapă (fig. 5—6) alte două topoare fragmentare (fig. 11/2, 5).

În cuprinsul complexului Starčevo-Criș studiat nu s-au descoperit unelte făcute din os sau din corn.

Ceramica

Cu prilejul săpăturilor de la Dulceanca, în cuprinsul celor trei complexe cercetate cu materiale specifice culturii Starčevo-Criș, s-au strâns destul de multe fragmente ceramice, a căror analiză ne permite să precizăm caracteristicile olăriei, faza căreia îi aparține așezarea studiată și să formulăm unele concluzii de ordin istoric. Se cuvine să menționăm și o impresie, că între olăria reprezentată în cadrul celor două loturi principale (bordeiul 1 și bordeiul 3) par să existe unele deosebiri, drept care socotim necesar să le prezentăm separat.

La modelarea vaselor de lut ars din cuprinsul așezării s-a folosit, în general, o pastă specifică acestei așezări și, desigur, altora apropiate aparținând culturii studiate, respectiv pastă amestecată cu o anumită cantitate de pleavă și destul de mult nisip, cu bobul mărunț, aspră la pipăit. Remarcăm că în spărtură, cioburile au miezul cu amestec de pleavă destul de gros, pe când straturile superficiale (spre interior și exterior) sunt subțiri și conțin nisip.

Dacă vom compara compoziția pastei ceramice folosite la modelarea vaselor de tip Starčevo-Criș, din așezarea analizată, cu aceea a vaselor de același tip din Moldova vom constata unele deosebiri semnificative. Se observă, în principal, că pasta vaselor Starčevo-Criș din Moldova conține în amestec o cantitate mult mai mare de pleavă și mai puțin nisip, în comparație cu aceea din așezarea de la Dulceanca.

În urma arderii, la o temperatură destul de joasă, majoritatea vaselor din așezarea studiată aici au dobândit, la exterior și în interior, culoarea roșie sau roșcată, miezul lor, pe cea mai mare parte din grosime, fiind de culoare neagră. După părerea noastră, culoarea roșie a suprafețelor interioare și exterioare dovedește că acele vase au fost așezate pe vatra de ardere, cu gura în sus și au fost arse la foc deschis, deci este vorba de o ardere oxidantă.

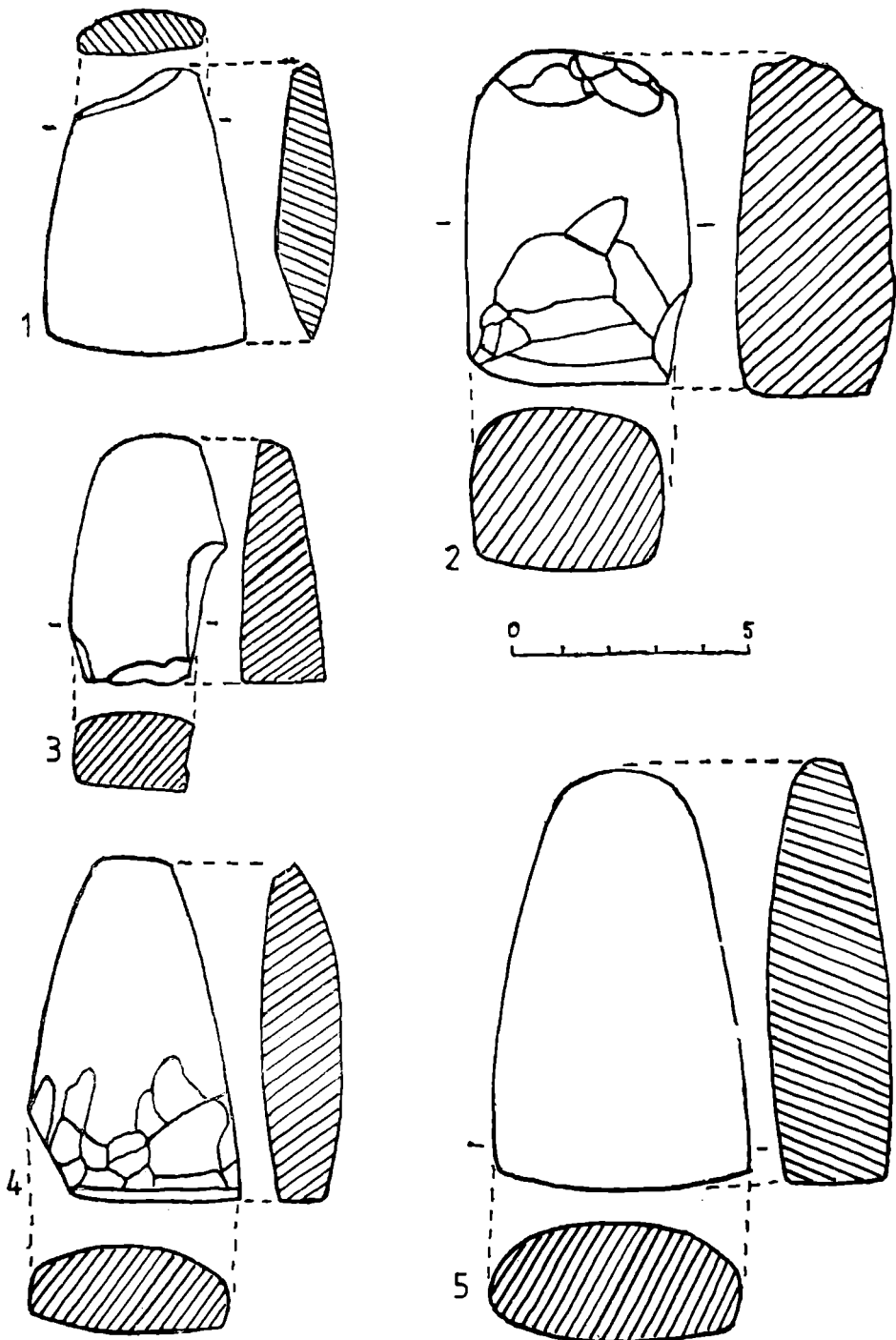

Fig. 11. Unelte de piatră șlefuită: 1 și 3 din bordelul 1; 4 din complexul 2; 2 și 5 din groapa 5—6.

Sunt și unele fragmente din vase (în bordeiele 1 și 3) care au suprafața exterioară de culoare roșie, iar cea interioară de culoare neagră, ceea ce constituie un indiciu că astfel de vase, fie că au fost așezate cu gura în sus și deasupra s-a pus un alt vas, care a oprit pătrunderea oxigenului (deci au provocat o ardere reductoare), fie că au fost puse pe vatră cu gura în jos.

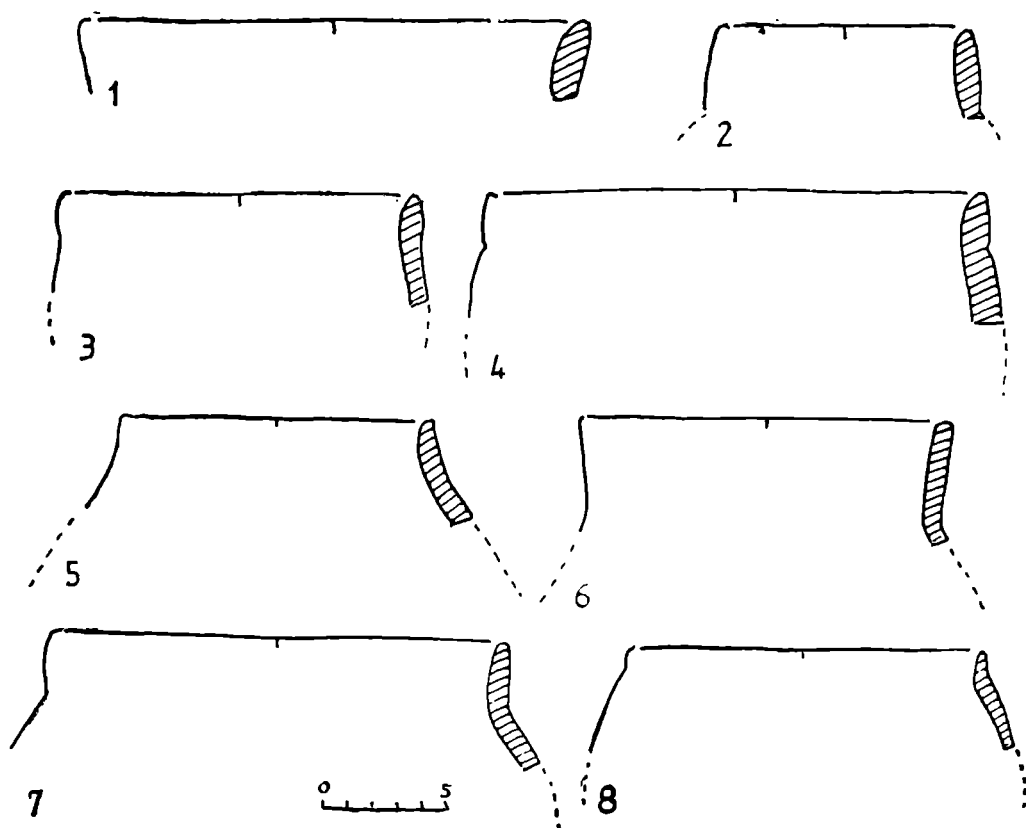

Fig. 12. Dulceanca. Forme de vase, din pastă de uz comun, din bordeiul 1.

Bordeiul 1. Majoritatea cioburilor găsite în groapa bordeiului 1 provin din vase de uz comun, modelate din pastă amestecată cu pleavă și având câte un strat subțire superficial cuprinzând nisip (fig. 12—17).

Principala formă de vas din această categorie este cea de borcan (fig. 12—16) cu corpul bombat, cu margine simplă, uneori puțin îngroșată sau cilindrică (de câțiva centimetri înălțime), de obicei răsfântă în afară. Astfel de vase au, de regulă, pereții mai groși. O parte din aceste vase au fundul de grosime similară cu aceea a pereților lor (de ex. fig. 15/1), de regulă, însă, este destul de gros (caracteristic vaselor acestei culturi de pe tot întinsul țării noastre) (fig. 15—16). Câteva asemenea funduri de vas prezintă la exterior o albiere simetrică (fig. 16/1; fig. 19/3—4). De asemenea, o parte din vase au picior (până la 4 cm înălțime) gol pe dinăuntru (fig. 16/4, 6—9).

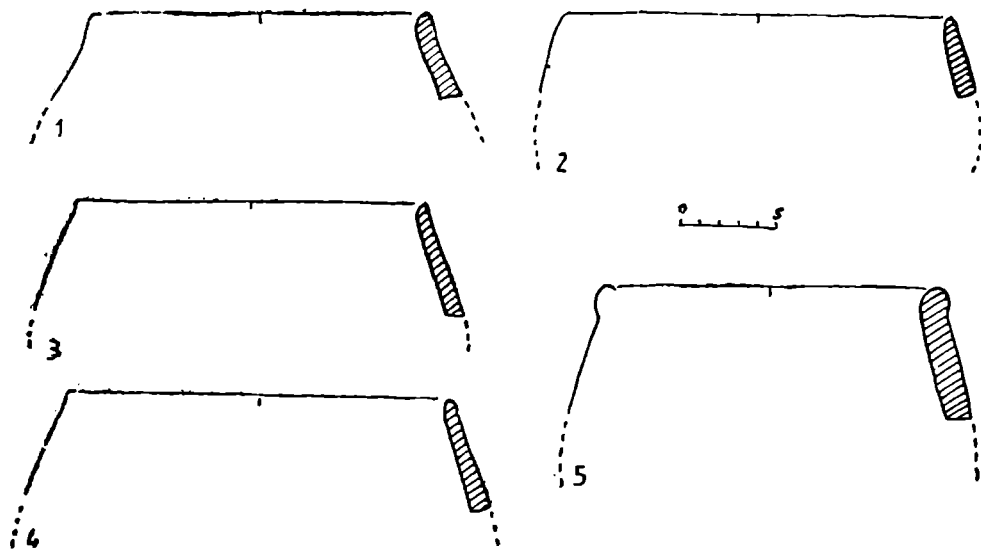

Fig. 13. Dulceanca. Forme de vase, din pastă de uz comun, din bordeiul 1.

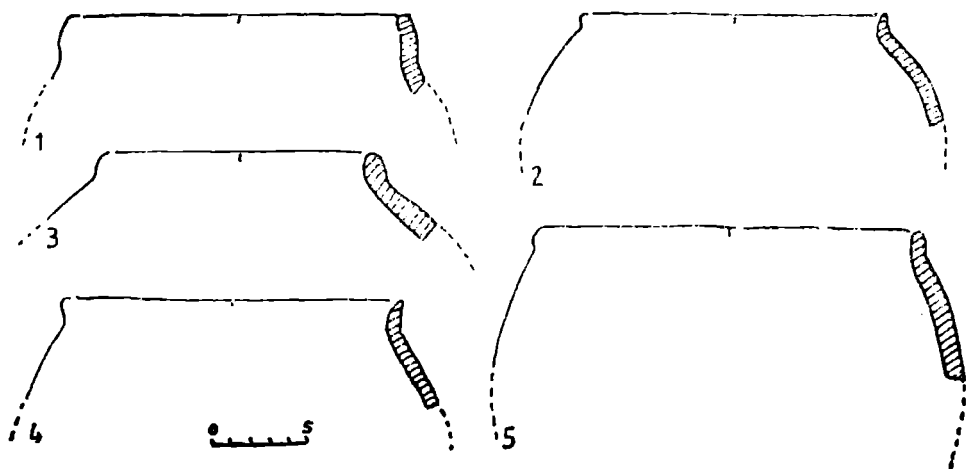

Fig. 14 Dulceanca. Forme de vase, din pastă de uz comun, din bordeiul 1.

Categoria de vase descrise au avut diametrul gurii între 10 și 20 cm, iar înălțimea unora din ele a atins 20 cm.

Din seria vaselor de uz comun fac parte și castroanele de formă tronconică (fig. 17), uneori cu pereții puțin arcuiți în afară, în partea de mijloc. De obicei, ele au diametrul destul de mare (între 16 și 24 cm), iar înălțimea lor oscilează între 10 și 14 cm.

Din cuprinsul gropii bordeiului 1 s-au scos la iveală destul de multe fragmente ceramice din vase modelate cu mai multă grijă, din pastă fină (fig. 18), conținând și o anumită cantitate de pleavă. Astfel de vase au pereții destul de subțiri.

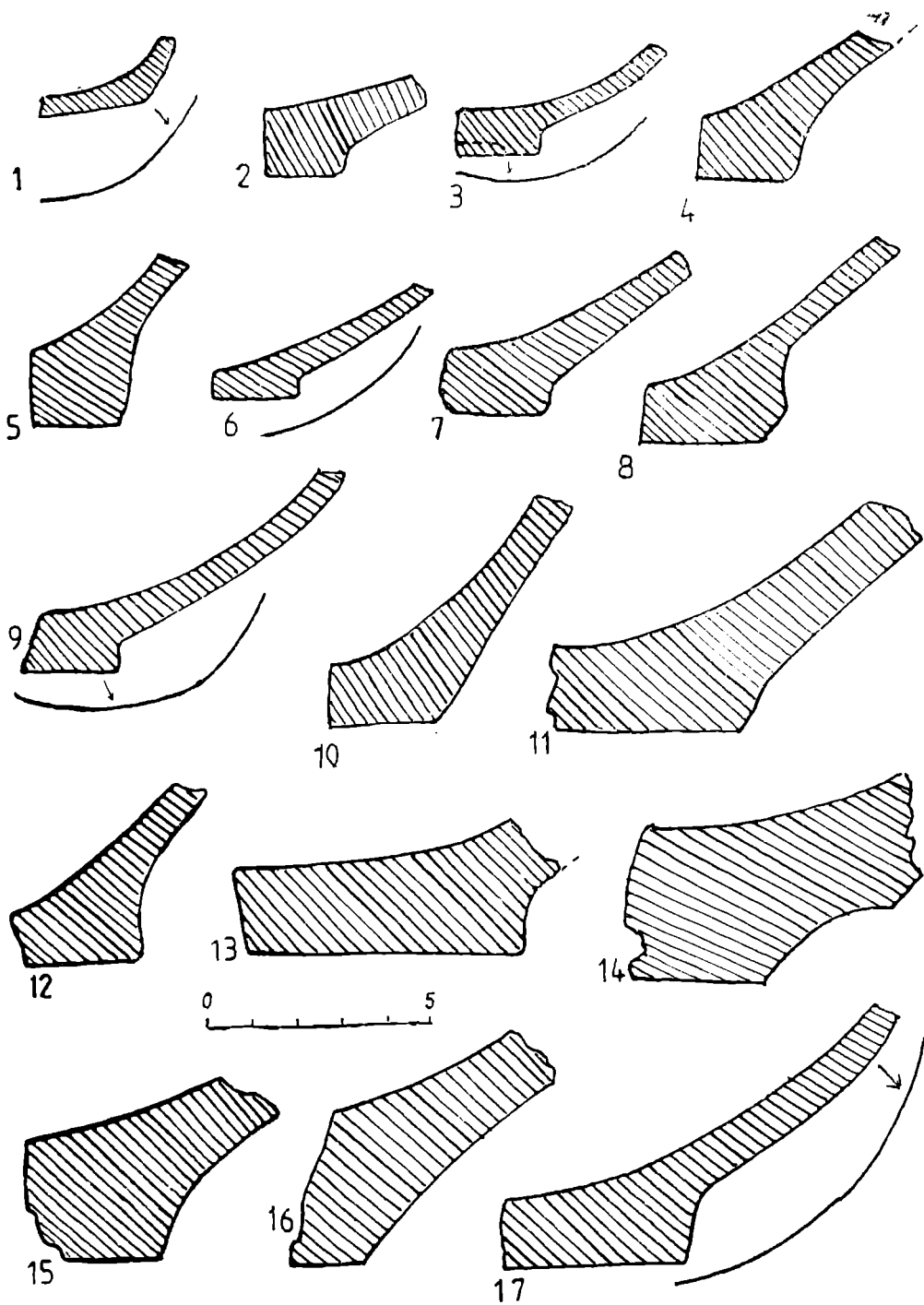

Fig. 15. Dulceanca. Funduri de vase din bordul 1.

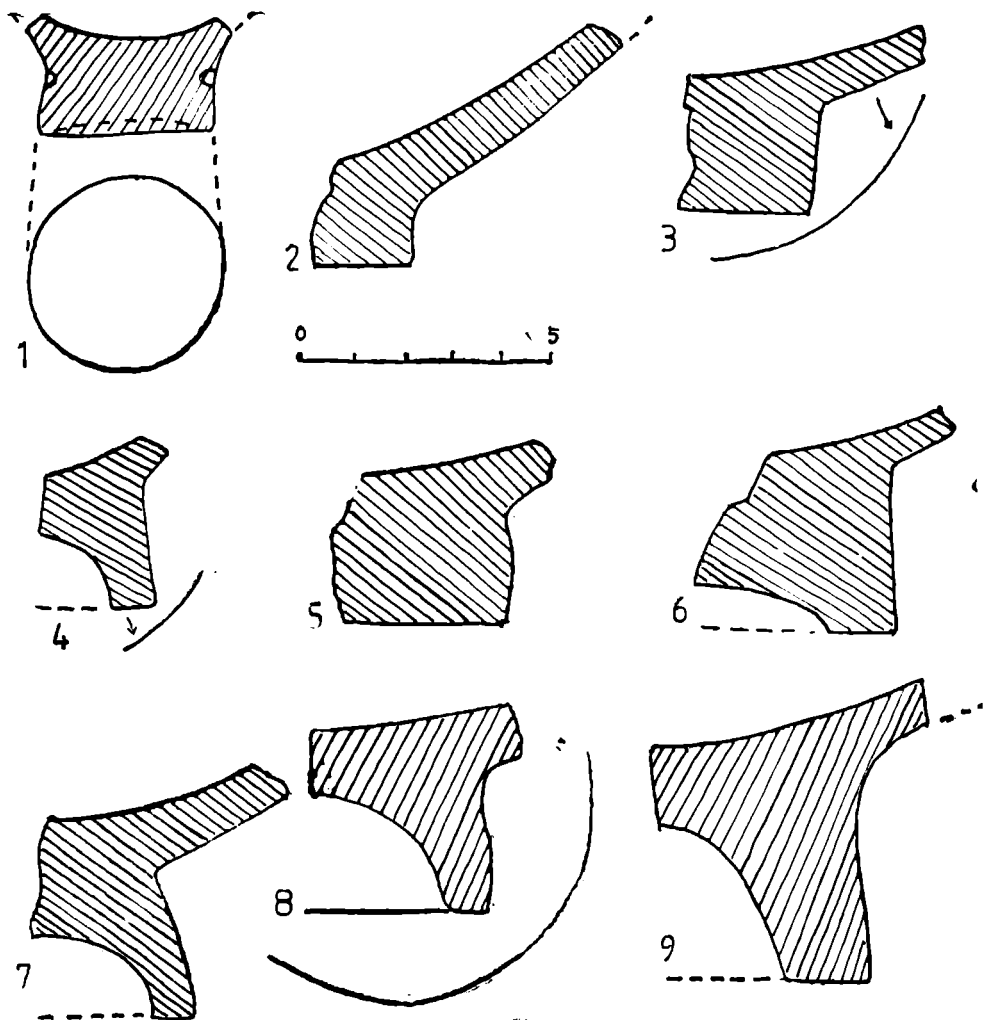

Fig. 16. Dulceanca. Funduri de vase din bordeul 1.

Mijlocul cioburilor, în spărtură, este, de obicei, de culoare neagră, iar straturile superficiale sunt subțiri, au culoare roșcată sau cenușie și, din cauza conținutului destul de bogat în nisip, sunt aspre la pipăit.

Forma principală de vas este aceea de borcan (fig. 18), cu corpul bombat și buza scundă sau puțin mai înaltă, uneori puțin îngroșată și, de regulă, rășfrântă în afară. Astfel de vase au avut diametrul gurii între 10 și 16 cm, iar înălțimea aproximativă până la 13–15 cm.

Ceva mai rar se întâlnesc și castroane de formă tronconică, modelate din același fel de pastă fină.

Merită toată atenția două fragmente din obiecte provenite din așa-numitele „măsuțe de cult”, uneori având forma unor mici recipiente, prevăzute cu câteva picioare (trei sau patru) arcuite în afară, mai groase sus și mai subțiri la partea

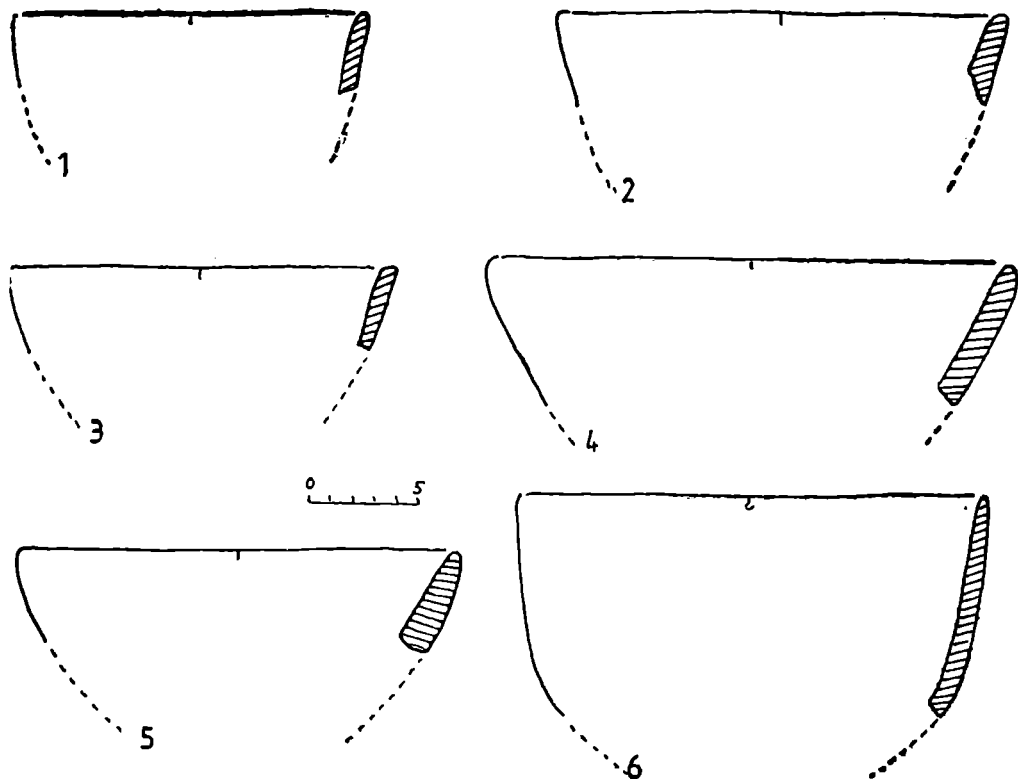

Fig. 17. Dulceanca. Forme de vase, din pastă de uz comun, din bordeiul 1.

inferioară. În bordeiul 1 s-au găsit două fragmente din astfel de picioare (fig. 19/2), piesele fiind specifice culturii studiate.

Amintim și un ciob dintr-un vâscior cu fundul îngroșat, pe care sunt două mici adâncituri opuse (fig. 16/1).

Destul de multe recipiente documentate prin cioburi, în cadrul gropii bordeiului 1, au fost modelate din pastă mai îngrijită, conținând și pleavă. Ele au atât suprafața exterioară, cât și cea interioară acoperite cu un strat subțire de slip. Astfel de vase au fost apoi vopsite, în interior și la exterior, cu culoare roșie fină (fig. 20).

Din această categorie ceramică dispunem de câteva cioburi din buza unor vase a căror formă s-a putut reconstitui în mare parte. Este vorba de porțiuni din marginea unor castroane (fig. 20), nu prea înalte, de formă tronconică, cu pereții mai mult sau mai puțin arcuiți în afară, în partea de mijloc. La aceste vase, diametrul gurii oscila între 17 și 20 cm. Deși înălțimea nu s-a putut calcula, se poate afirma că unele au fost destul de înalte și că aveau buza puțin îngroșată spre interior.

Culoarea roșie de pe ele urma să constituie fondul pe care s-au pictat apoi diferite motive ornamentale.

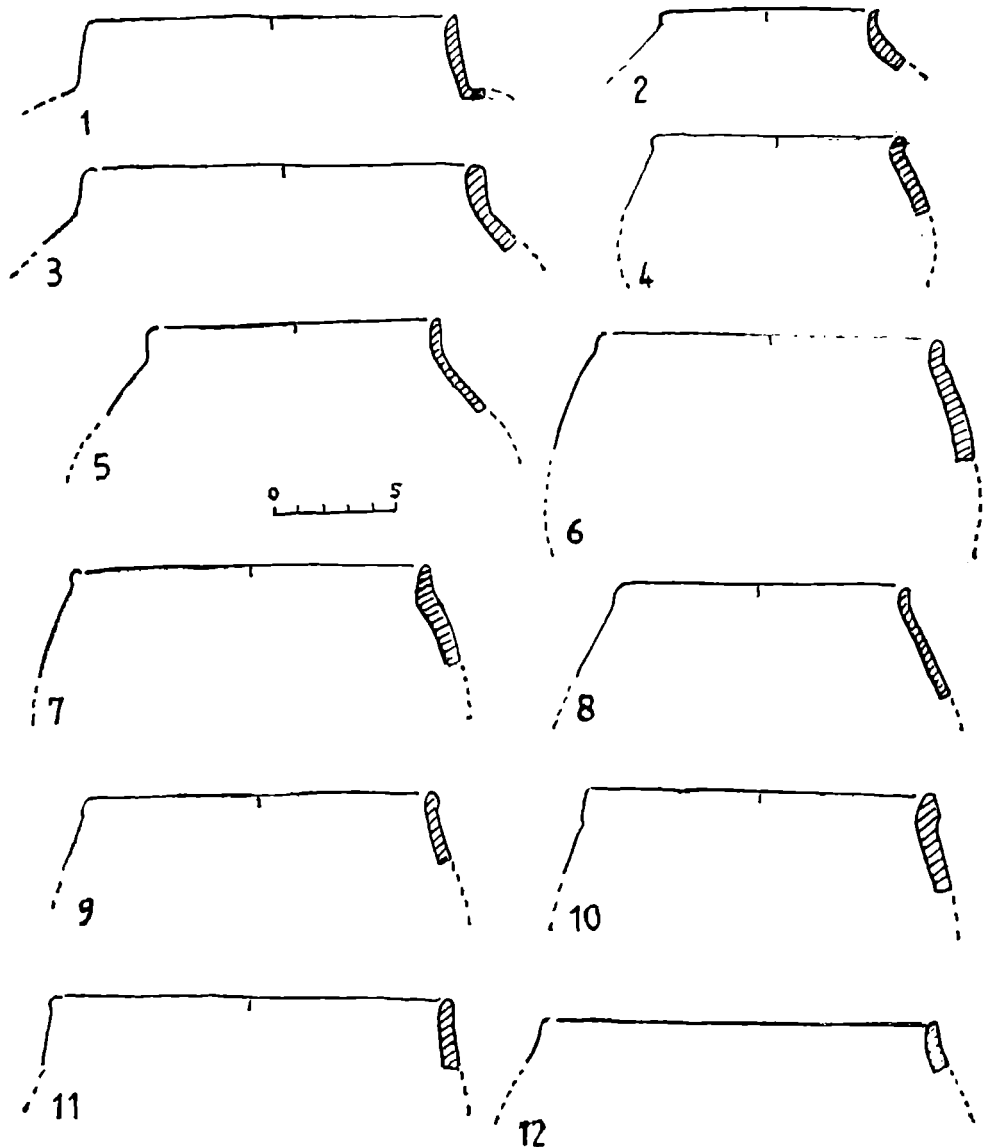

Fig. 18. Dulceanca. Forme de vase din pastă fină, din bordelul 1.

Pe cinci din aceste fragmente s-au păstrat mici porțiuni neregulate, din ornamente, care au fost pictate cu culoare neagră (fig. 21/1—5). Unele indică, fără îndoială, ornamente compuse din benzi late, având alături, se pare, grupuri de câteva linii mai subțiri, paralele, trasate tot cu culoare neagră (vezi fig. 21/1).

Decorul pictat cu culoare neagră se execută atât pe suprafața exterioară a vaselor, cât și în interiorul lor, de-a lungul buzei (fig. 21/4). Pe un ciob se păstrează urme de decor pictat, sigur, cu culoare neagră, dar alături sunt unele resturi de decor realizat, se pare, cu culoare albă, pe fond roșu (fig. 21/2). Pe un alt

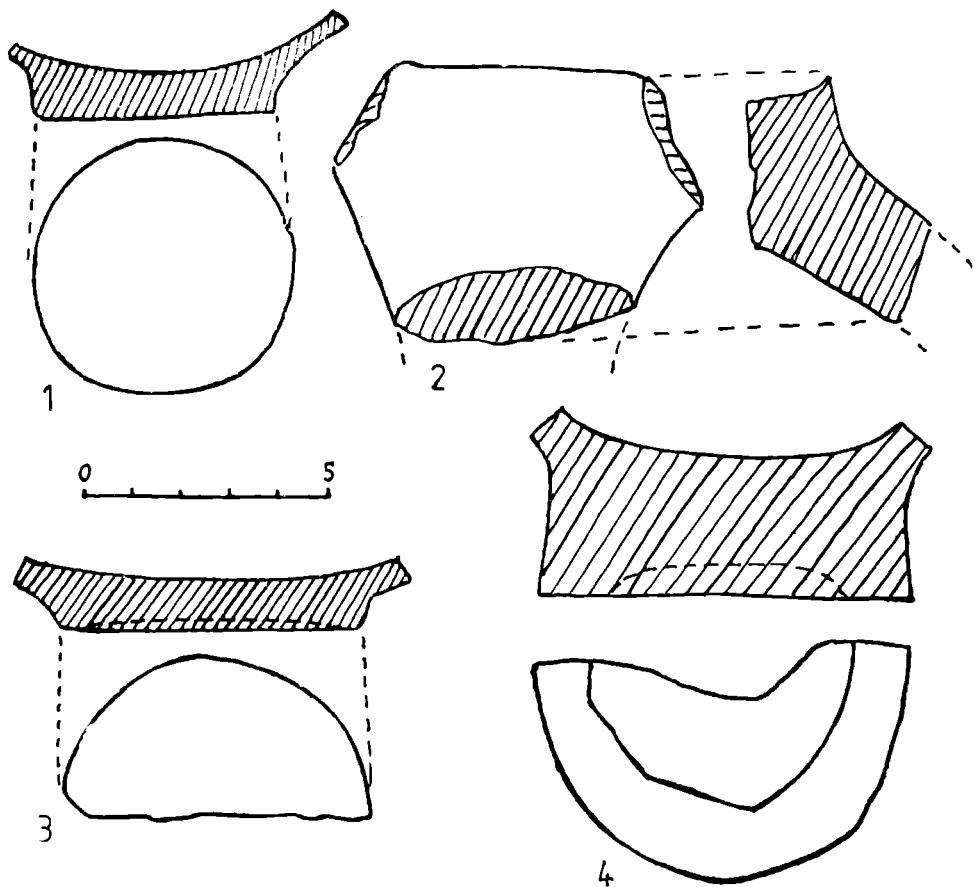

Fig. 19. Dulceanca. 1, 3, 4. Funduri de vase; 2. Pictor de măsuță de „cult” — toate din bordelul 1.

fragment se văd, pe suprafața exterioară, mici porțiuni din benzi înguste pictate cu culoare albă (fig. 21/6).

Prin urmare, în cadrul complexului de tip Starčevo-Criș, reprezentat de bordeiul 1, sunt documentate sigur vase cu decor pictat cu culoare neagră pe fond roșu și unele cioburi din vase pe care se vede clar decorul pictat cu culoare neagră, dar, se pare, și cu unele motive decorative alăturate, pictate cu culoare albă.

Este regretabil, că majoritatea acelor ornamente pictate s-au șters, cu timpul, în pământ și au rămas doar unele urme.

Complexul 2. În cuprinsul acestuia s-a găsit un număr relativ redus de fragmente ceramice, majoritatea provenind din vase modelate din pastă comună, amestecată cu pleavă și destul de mult nisip. Pe unele cioburi se observă întipărite urme de boabe de grâne. Subliniem că diferențierea în privința calității pastei ceramice este greu de făcut. Doar câteva cioburi din acest lot sunt din pastă mai îngrijită, din vase cu pereții subțiri. Menționăm că în complexul 2 s-au găsit numai două cioburi mici, cu urme de culoare roșie, care pot fi considerate ca provenind din vase din pastă fină.

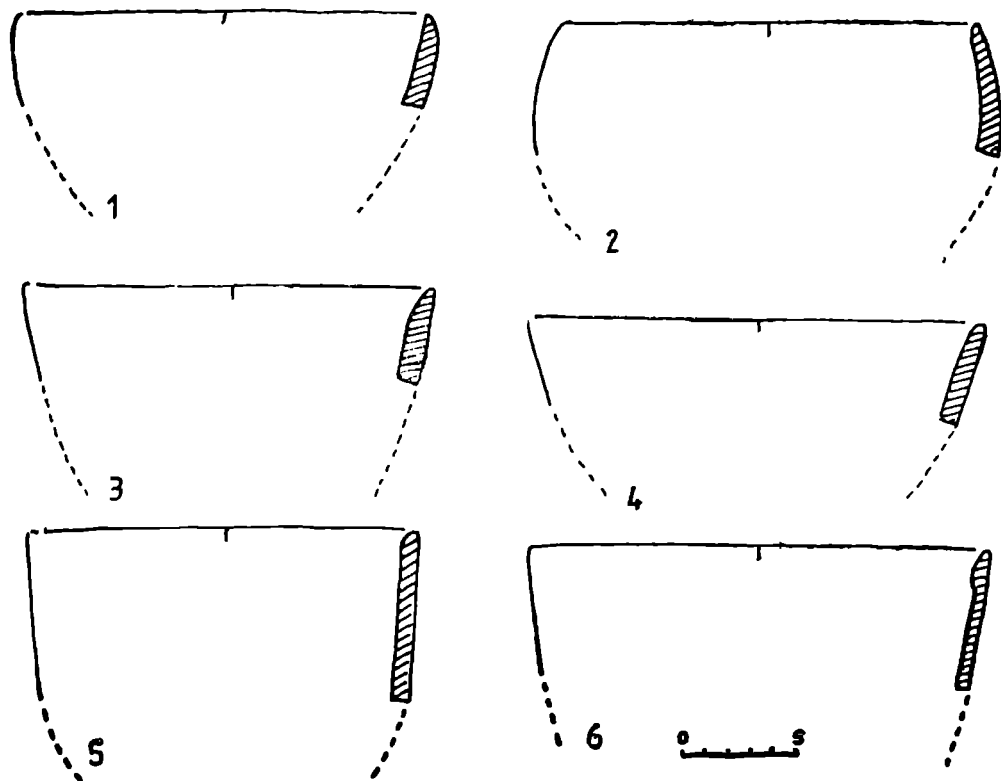

Fig. 20. Dulceanca. Forme de vase vopsite cu culoare roșie (pentru a servi ca fond) din bordeiul 1.

Spre deosebire de fragmentele ceramice strânse din groapa bordeiului 1, în cadrul complexului 2 s-au găsit mai multe cioburi din vase de uz comun, cu decorul realizat prin apăsare cu vârful degetului, formându-se adâncituri aproximativ ovale. De remarcat că aceste adâncituri pe cele câteva cioburi găsite sunt izolate pe suprafața vaselor (fig. 22/1, 3—4) și numai pe unul sunt dispuse în șir (fig. 22/2), în schimb, pe nici unul din cioburi nu sunt adâncituri duble, dispuse „în spic”.

Menționăm, de asemenea, că pe mai multe cioburi din acest lot sunt păstrate porțiuni din brâuri alveolare, în relief (fig. 22/5). Alveolele de pe ele sunt prelungi și neregulate ca formă.

Bordeiul 3. În cuprinsul gropii acestuia predomină fragmentele din vase de uz comun, modelate din pastă amestecată cu multă pleavă și puțin nisip (fig. 23—24). Reținem că unele vase au fost arse oxidant, căpătând astfel la exterior și în interior culoarea roșcată, pe când altele, cele mai multe, au exteriorul roșcat, iar interiorul de culoare neagră.

Forma obișnuită era cea de borcan (fig. 23/1—10), cu corpul bombat și buza cilindrică (înaltă de câțiva centimetri). Astfel de vase au, de obicei, fundul îngroșat (fig. 24).

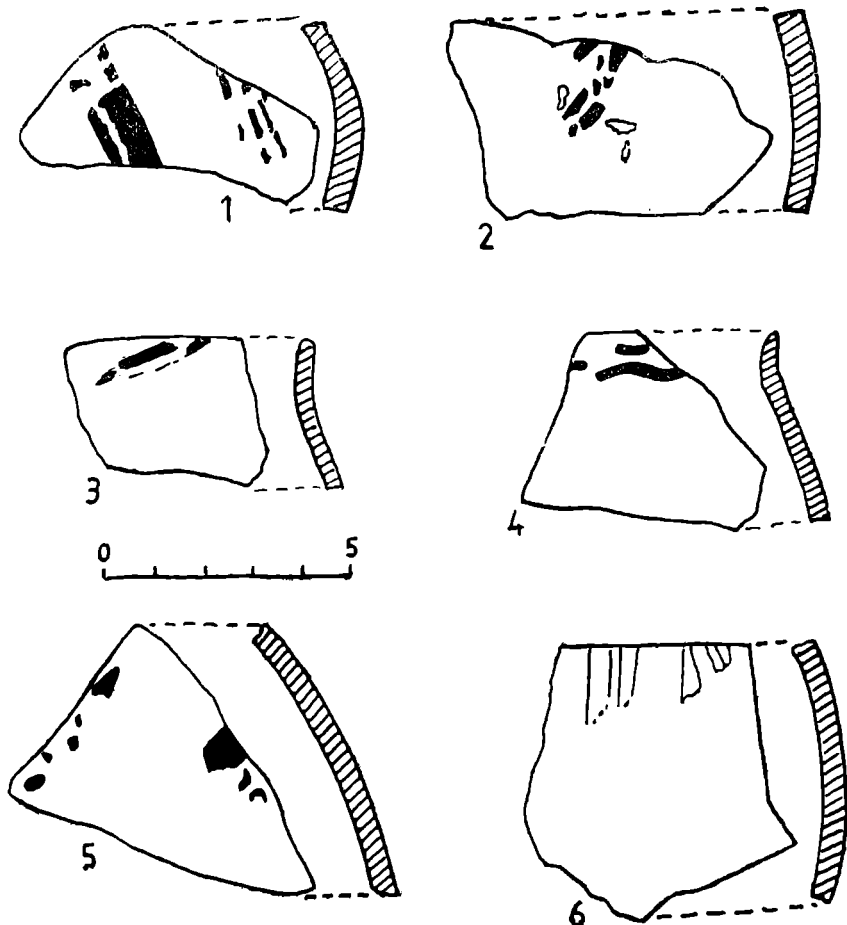

Fig. 21. Dulceanca. Fragmente de vase cu urme de decor pictat, din bordeiul 1.

Spre deosebire de lotul de cioburi din groapa bordeiului 1, în groapa bordeiului 3 s-au descoperit și o serie de cioburi cu decoruri felurite:

- unele vase au avut decor alcătuit din brăuri alveolare late (fig. 25/5—6);
- câteva vase au fost ornamentate cu proeminențe rotunde, scunde, destul de mari, prevăzute cu o adâncitură pe mijloc (fig. 25/8—9);
- câteva cioburi provin din corpul unor vase având decorul alcătuit din șiruri de adâncituri (de formă biconvexă) făcute cu unghia (fig. 25/4);
- pe un alt ciob sunt făcute adâncituri rare, în formă de semilună (fig. 25/3);
- două cioburi din vase de uz comun au decorul compus din linii incizate scurte (fig. 25/1—2). Într-un caz se observă grupuri de câte trei linii scurte, aproape paralele și alăturate, tăiate de o linie oblică (fig. 25/2). Nu ar fi exclus ca un astfel de ornament să fi avut o anumită semnificație simbolică. De reținut faptul

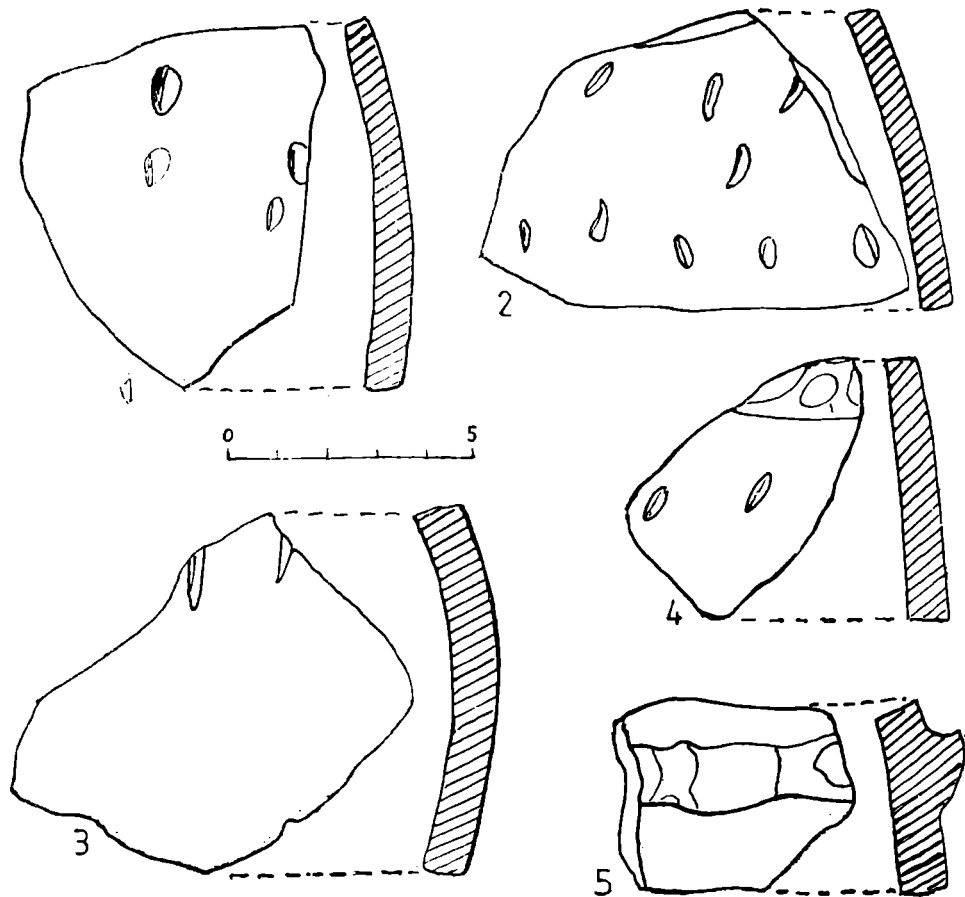

Fig. 22. Dulceanca. Fragmente de vase, din pastă de uz comun, cu decor din adâncituri și cu brău alveolar în relief, din complexul 2.

că fragmente ceramice cu decorul descris scoase la iveală din groapa bordeiului 3 nu prezintă analogii cu materialele descoperite în groapa bordeiului 1.

În bordeiul amintit s-au găsit și cioburi din vase modelate din pastă fină, în formă de castroane tronconice, cu pereții subțiri și puțin arcuiți (fig. 23/11).

Din aceeași categorie fac parte și unele fragmente de borcane, cu corpul bombat și cu buza cilindrică (vezi fig. 23/1, 6). În cazuri mai rare, decorul lor se compune din brăuri alveolare și din proeminențe rotunde scunde. Subliniem că în cadrul acestui lot nu am observat nici un ciob ornamentat cu barbotină.

Așezarea de tip Starčevo-Criș de la Dulceanca ridică o serie de probleme interesante.

După cum am arătat mai sus, cantitatea de materiale adunate nu este prea mare, dar — în stadiul actual al cercetărilor — așezarea la care ne referim este

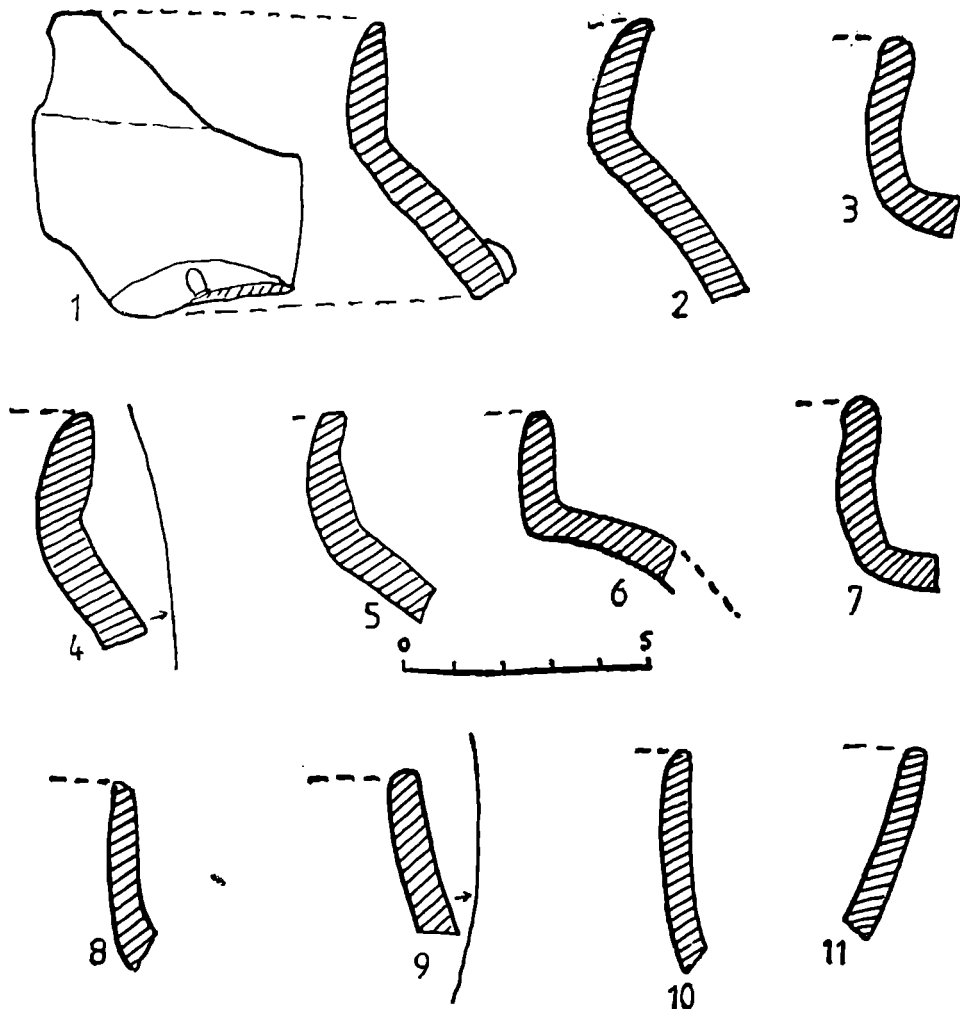

Fig. 23. Dulceanca. Profile de vase din bordeul 3.

singura de acest tip, din vestul Munteniei, cercetată sistematic; de aceea, trebuie să i se acorde toată atenția pentru a se ști: când au pătruns purtătorii culturii în vestul Munteniei, din ce zonă anume și, desigur, care sunt caracteristicile complexului.

Mai întâi vom menționa unele date de ordin general.

Ținând seama de observațiile făcute rezultă că purtătorii culturii analizate aici corespund unei populații sedentare, care și-a ales anume, drept loc de așezare, terenul de la confluența pârâului Burdea cu râul Vedea. Este vorba de o terasă joasă, ceea ce permitea membrilor comunității să ajungă mai ușor la apă.

Din datele pe care le-am avut la dispoziție reiese că așezarea era deschisă, prin urmare nu avea șanț de apărare.

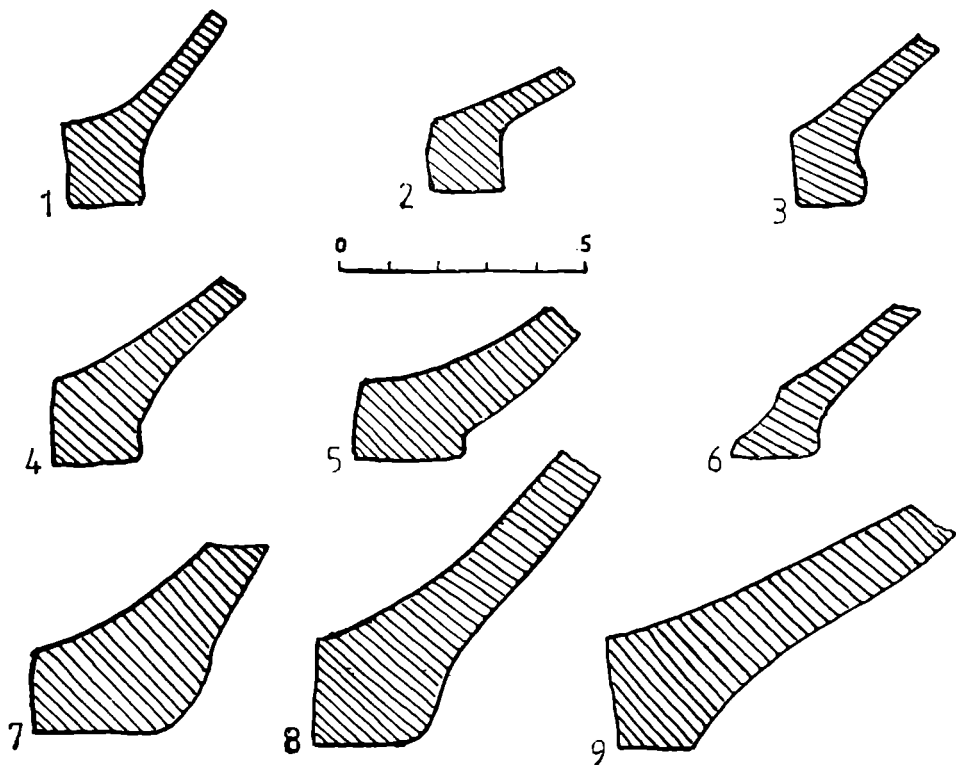

Fig. 24. Dulceanca. Funduri de vase din bordelul 3.

Stațiunea din care s-a cercetat o porțiune restrânsă se compunea din locuințe de tipul bordeiilor, mai mult sau mai puțin adâncite, aflate la intervale nu prea mari unele de altele.

Gropile bordeiilor nu aveau forme prea regulate. Din cele două cercetate, unul avea o formă aproximativ romboidală, iar celălalt oarecum ovală, cu două colțuri la extremități.

Una din gropi (bordeiul 3) era puțin adâncită și albiată, având pe mijloc o adâncitură — probabil locul unde se făcea focul — iar celălalt bordei avea groapa mai adâncă.

În umplutura gropilor s-au găsit mici aglomerări de lipitură arsă din construcția de deasupra solului.

Ocupațiile

1. Una din ocupațiile principale practicate de către membrii comunității studiate a fost cultivarea plantelor. În sprijinul afirmației amintim câteva argumente:

— ceramica de uz comun a fost modelată, în principal, din pastă amestecată cu pleavă de cereale;

— pe suprafața unor fragmente ceramice se observă întipărite urmele unor boabe de grâu;

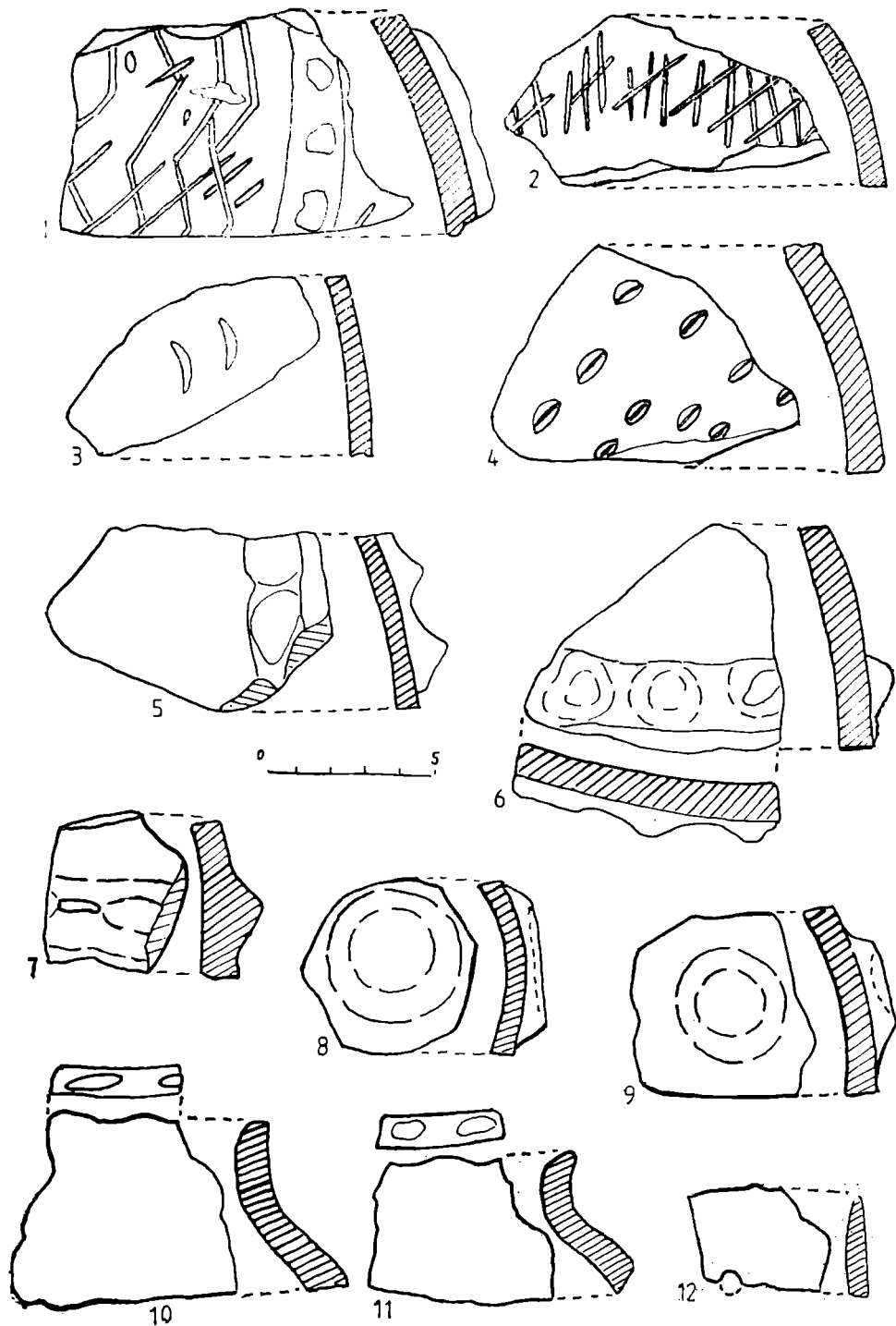

Fig. 25. Dulceanca. Fragmente de vase cu diferite ornamente, din borderul 3.

— pe o serie de cioburi sunt mici adâncituri de formă rotundă, care ar putea fi urmele unor boabe de mei. Urmele menționate vor fi analizate în curând de un specialist în acest domeniu;

— după cum am arătat, în cuprinsul zonei cercetate din așezare s-au găsit și mai multe segmente de lame de silex, ce prezentau porțiuni de formă triunghiulară, șlefuite datorită folosirii îndelungate în compunerea unor seceri din coarne de animale, în care se făcea un jgheab pentru a fi fixate, în poziție oblică. Cu astfel de seceri se strângea recolta de grâne, dar se tăiau și alte plante.

B. O altă ocupație importantă a membrilor comunității Starčevo-Criș de la Dulceanca a fost creșterea animalelor domestice. Astfel, numai din pământul de umplură al gropii bordeiului 1 s-au scos la iveală 25 oase și dinți de animale, unele fragmente sub formă de așchii de oase și de dinți. Majoritatea acelor dinți (sunt 11 piese în total) provin de la bovine (*Bos taurus* L). Unii dinți sunt întregi, iar alții sub formă de așchii. O parte din celelalte oase — ținând seama de masivitatea lor — provin, în majoritatea cazurilor, tot de la bovine.

Membrii comunității au mai practicat, desigur, vânătoarea și poate pescuitul, dar pentru ilustrarea acestei afirmații nu dispunem de indicii descoperite în cursul săpăturilor de care ne ocupăm.

Până în prezent, în vestul Munteniei se cunosc numai patru așezări de tip Starčevo-Criș, toate descoperite prin cercetări de suprafață. Numai cea de la Dulceanca, a cincea, a fost cercetată prin săpături sistematice. Astfel, în anul 1959 am descoperit, pe marginea terasei înalte a Oltului, lângă satul Ipotești (județul Olt), o serie de cioburi specifice, prin pastă și ornamente, culturii Starčevo-Criș.

În același an, tot prin cercetări de suprafață, am strâns alte cioburi de tip Starčevo-Criș, în vecinătatea satului Stejaru (județul Olt). Cele două așezări amintite erau destul de apropiate, ceea ce, după părerea noastră, constituie un indiciu important în sprijinul afirmației că în partea de nord a județului Olt, în Muntenia, există destul de multe așezări de acest tip.

O așezare mai bogată s-a găsit la Sărăcești (județul Olt)⁷.

Menționăm încă o așezare de același tip descoperită în ultimii ani, în vecinătatea localității Bălteni (județul Argeș). Aceasta din urmă este caracterizată prin existența unor vase cu decor pictat⁸.

Datorită faptului că materialele din aceste așezări au rămas inedite, suntem nevoiți să comparăm ceramica de tip Starčevo-Criș de la Dulceanca cu loturile similare din Oltenia, studiate mai amănunțit.

Cele mai apropiate complexe aparținând culturii Starčevo-Criș din Oltenia sunt cele de pe malul opus al Oltului, și anume la Grădinile și Studina (județul Olt)⁹.

Materialul ceramic de la Grădinile a fost publicat mai amănunțit¹⁰ și de aceea suntem în măsură să facem o comparație cu cel descoperit la Dulceanca. Important în această privință este faptul că în așezarea de la Grădinile, din punctul „La Islaz“, depunerile Starčevo-Criș s-au dovedit a cuprinde trei niveluri deosebite, suprapuse¹¹.

În cazul de față ne interesează ultimul nivel (nivelul 3), caracterizat prin fragmente de vase modelate din pastă nisipoasă aspră la pipăit. S-au găsit acolo și cioburi cu slip cărămiziu, acoperit cu o culoare roșie brună pe care se picta decorul propriu-zis folosindu-se o culoare neagră¹². După cum a rezultat din descrierea cioburilor cu decor pictat de la Dulceanca, modul de ornamentare a vaselor pictate a fost asemănător. Din același nivel 3 de la Grădinile provin și unele cioburi cu decor compus din grupuri de linii scurte incizate, paralele, formând un fel de zig-zaguri¹³. Fragmente din vase cu ornamente similare s-au găsit și în așezarea studiată.

Prin urmare, se poate susține că olăria din complexul Starčevo-Criș de la Dulceanca are analogii apropiate în cuprinsul așezării corespunzătoare nivelului 3 Starčevo-Criș de la Grădinile, care este considerat, prin caracteristicile olăriei, că datează din timpul fazei Starčevo III¹⁴ (după periodizarea lui Vl. Milojević). Această comparație conduce la concluzia potrivit căreia așezarea de tip Starčevo-Criș de la Dulceanca datează și ea din faza Starčevo III (după periodizarea amintită). Această datare se poate confirma printr-o comparație între ceramica studiată aici și aceea descoperită în așezarea Starčevo-Criș de la Cârcea, din punctul „La Hanuri”, în nivelul III, unde s-au găsit fragmente ceramice cu decor pictat cu culoare închise, pe fond roșu, datate tot din faza Starčevo III (după aceeași periodizare)¹⁵.

Nu putem trece cu vederea faptul că așezarea de tip Starčevo-Criș de la Tîrșor (județul Prahova) este și ea datată tot din faza Starčevo III (după periodizarea menționată)¹⁶.

Corelând datele amintite trebuie să admitem că — în stadiul actual al cercetărilor — pe teritoriul Munteniei, din vestul ei și până la Tîrșor, avem documentate comunități Starčevo-Criș, toate cele studiate mai amănunțit datând numai din faza Starčevo III. În consecință, suntem îndreptățiți să admitem — până la noi descoperiri clare — că primele comunități Starčevo-Criș au pătruns în Muntenia dinspre Oltenia, de-abia în timpul fazei Starčevo III, deși în estul Olteniei, în preajma malului Oltului, în așezarea de la Grădinile și mult mai la nord, la Gura Văii¹⁷, sunt documentate urme de locuire Starčevo-Criș din faze mai vechi. De aceea, considerăm că este foarte probabil ca prin cercetările viitoare să fie scoase la iveală asemenea complexe cel puțin și în vestul Munteniei.

Comunitățile Starčevo III, care au pătruns în Muntenia de vest, cu timpul, prin „roire”, s-au răspândit spre est, mai ales, de-a lungul zonei de dealuri, ajungând cel puțin până la Tîrșor (județul Prahova)¹⁸. Până în prezent, în zona de câmpie a Munteniei încă nu se cunosc descoperiri sigure de tip Starčevo-Criș; de aceea se pune problema: nu au pătruns acele comunități în zona de câmpie sau au fost alte motive? O explicație ar putea fi aceea că purtătorii culturii (conform unui obicei) preferau să locuiască în zonele de dealuri și mai puțin în cele de câmpie.

În legătură cu problematica analizată aici se cuvine să amintim și faptul că în nord-estul Munteniei s-au descoperit câteva așezări de tip Starčevo-Criș, numai în preajma sau în zona de dealuri. Se consideră că acele comunități sunt dintr-o fază târzie a culturii și că ele au pătruns în Muntenia dinspre sud-vestul Moldovei¹⁹.

Pentru descoperirile de tip Starčevo-Criș din Oltenia sunt amintite adesea, în privința caracteristicilor ceramicii, analogii în cuprinsul așezărilor neolitice timpurii din vestul Bulgariei²⁰. De aceea, considerăm că ar trebui făcută o analiză cât mai amănunțită a ceramicii din loturile principale, mai bogate în materiale, de acest tip; din Oltenia, pentru a se clarifica dacă diferitele comunități Starčevo-Criș s-au răspândit în Oltenia dinspre Banat, trecând prin Porțile de Fier, de-a lungul Dunării, sau dacă nu cumva complexele respective sunt, în realitate, originare din vestul Bulgariei și se cuvine a fi puse în legătură cu culturile neolitice timpurii din acea regiune.

¹ Săpăturile de la Dulceanca au fost efectuate de Dna Suzana Dolnescu-Ferche, care ne-a cedat spre publicare materialele din cuprinsul complexului Starčevo-Criș, fapt pentru care-l mulțumim călduros și pe această cale.

² Suzana Dolnescu-Ferche *Așezări din secolele III și VI e.n. în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*. București, 1974, p. 18.

³ *Ibidem*, p. 100.

⁴ *Ibidem*, p. 99—101.

⁵ *Ibidem*, p. 100, fig. 108 (Planul general).

⁶ Eugen Comșa *Contribution à l'étude de la culture Criș en Moldavie (Le site de Glăvăneștii Vechi)*, în *Dacia*, XXII, 1978, p. 15.

⁷ Victor Teodorescu, *Cultura Criș în centrul Munteniei*, în *SCIV*, XIV, 2, 1963, p. 268.

⁸ Informație de la Teodor Cloflan, căruia îi mulțumim și pe această cale.

⁹ Marin Nica, *Grădinile, o nouă așezare a neoliticului timpuriu în sud-estul Olteniei*, în *Arhivele Olteniei*, București, SN, 1, 1981, p. 27.

¹⁰ *Ibidem*, p. 32—39.

¹¹ *Ibidem*, p. 39.

¹² *Ibidem*, p. 38.

¹³ *Ibidem*, p. 31 (fig. 3/6).

¹⁴ *Ibidem*, p. 38.

¹⁵ *Idem*: *Circea, cea mai veche așezare neolitică de la sud de Carpați*, în *SCIV*, 27, 1976, 4, p. 453.

¹⁶ Victor Teodorescu, *op. cit.*, în *SCIV*, XIV, 2, 1963, p. 264.

¹⁷ Săpături prof. D. Berciu.

¹⁸ Victor Teodorescu, *op. cit.*, p. 251—271.

¹⁹ Eugen Comșa *Neoliticul pe teritoriul României. Considerații*. București, 1987, p. 29.

²⁰ De exemplu, Marin Nica, *op. cit.*; în *Arhivele Olteniei*, SN, I, p. 38.

L'AGGLOMERATION STARČEVO-CRIȘ DE DULCEANCA

Résumé

Auprès du village Dulceanca (dép. de Teleorman) a été fouillé une partie d'une agglomération Starčevo-Criș (deux huttes, un four et une fosse avec des matériaux appartenant à cette culture).

Ont été découvertes des outils en silex (assez nombreux) des lames, segments des lames, des noyaux, tous ayant des dimensions moyens. Une partie des segments des lames ont été utilisées comme pièces componentes pour les faucilles. De même il y a des outils en pierre polie.

La céramique a été modelée en pâte dégraissée avec de la balle et avec du sable. Les formes prédominantes sont les pots à côté des écuelles qui sont plus rares.

Sur quelques tessons on peut observer les traces d'un décor peint, des bandes larges noires sur un fond rouge. Il y a deux tessons sur les quelles, il semble, que a côté du décor peint avec la couleur noire il y a aussi une peinture avec la couleur blanche.

Le complexe de Dulceanca appartient à la phase Starčevo III (d'après la périodisation de V. Milojević) et jusqu'à présent est le seul complexe de ce type dans l'ouest de la Munténie (Grande Valachie).